

Research Articles

**БЪЛГАРСКА АПРОБАЦИЯ НА СКАЛА ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА
УДОВЛЕТВОРНОСТТА ОТ СЕМЕЙСТВОТО С ПРИЛАГАТЕЛНИ
(F.S.A.S.)**

Bulgarian Approbation of the Family Satisfaction by Adjectives Scale (F.S.A.S.)

Наташа Вирмозелова Ангелова (Natasha Virmozelova Angelova)*^a,Емелина Заимова-Цанева (Emelina Zaimova-Tsaneva)^a

[a] Катедра по Психология, Югозападен Университет „Неофит Рилски“, Благоевград, България (Department of Psychology, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria).

Резюме

Статията има за цел да представи резултати от българска адаптация на скала за измерване на удовлетвореността от семейството с прилагателни, както и да проследи влиянието на някои социално-демографски фактори върху преживяването на удовлетвореност. Семейството е важна социална структура, която влияе върху обществото и която се влияе от обществото, като резултира в субективно вътрешно преживяване индивидуално за всеки член на семейството. В тази връзка удовлетвореността отеква основно в емоционалните преживявания на хората, които са трудно измерими, отчасти и поради мимолетността на емоциите. Скалата за измерване на удовлетвореността от семейството с прилагателни (на авторите Barraca, Yarto, & Olea, 2000) предлага добра възможност за обхващане на широк регистър от преживявания в една стабилна времева рамка. Изследвали сме 287 лица на възраст от 21 до 60 години ($M = 36,13$, $SD = 9,25$) от тях 191 жени и 96 мъже. Адаптацията на методиката показва висока степен на вътрешна консистентност α на Кронбах = 0,978. Получените чрез Eta squared индекс данни показват, че никой от социално-демографските фактори не оказва влияние върху удовлетвореността от семейството, а тя си остава така, както и авторите на методиката докладват, много лично емоционално преживяване.

Ключови думи: Удовлетвореност, семейство, социално-демографски фактори

Abstract

The main aim of the study is to present the Bulgarian adaptation of the Family Satisfaction by Adjectives Scale (by Barraca, Yarto, & Olea, 2000), as well as to find out whether some social- demographic factors would influence the family satisfaction experience. The family is an important social structure that influences society and that is influenced by society that results in the intimate inner world to every person. In this relation, the satisfaction leaves its traces in the people's emotions which are difficult to be sized up partly because of the transience of the emotions. So, the Family Satisfaction by Adjectives Scale offers a good opportunity to encompass a large register of emotional experiences in a stable time frame. 287 people were investigated in a range of 21 to 60 years of age ($M = 36.13$, $SD = 9.25$) from them 191 women and 96 men. The approbation of the scale gave a very strong internal consistency coefficient Cronbach's $\alpha = 0.978$. The given through Eta squared index data showed that the social-demographic factors did not influence the family satisfaction and this supports the authors' statement that the satisfaction is a very personal and emotional experience.

Keywords: satisfaction, family, social-demographic factors

Psychological Thought, 2018, Vol. 11(1), 33–44, doi:10.5964/psyct.v11i1.257

Received: 2018-03-04. Accepted: 2018-04-01. Published (VoR): 2018-04-27.

Handling Editors: Marius Drugas, University of Oradea, Oradea, Romania; Stanislava Stoyanova, Department of Psychology, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria

*Corresponding author at: Department of Psychology, South-West University “Neofit Rilski”, 66, Ivan Mihailov Street, 2700 Blagoevgrad, Bulgaria. E-mail: natasha.virmozelova@gmail.com

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

За психологическата наука актуално значим проблем се явява семейството и неговата институционална форма – брака. Тяхното изучаване, изследване и разбиране предизвиква постоянен интерес. Това се дължи на факта, че бракът е социално и културно явление, носещо голямо значение за личността.

Понятието "семейство" произхожда от латинското "fames" (букв. превод „глад“), предполага се, че първоначално семейството е възникнало като общност, чиято цел е била снабдяването с храна и опазването живота на членовете (Ivanov, 1998, p. 7). То е социална структура, в която се е развивал човешкият вид (Peseschkian, 1993). Роуз, определя семейството като "група взаимно свързани лица, които признават родството помежду си, основано на общ произход, брак или осиновяване" (as cited in Ginott, 1988, p. 141), а Щепански - като "сложна група от лица, свързани с брачни отношения или отношения между родители и деца" (Szczepański, 1969, p. 122). Ще го разглеждаме като най-важната форма на организация на личния живот, основана на взаимоотношенията между съпрузи/партньори, родители и деца, които живеят заедно в съвместно домакинство. Семейните връзки могат да бъдат три вида: кръвни отношения (братя и сестри), поколение (родители-деца) и брачни отношения (съпрузи) (Korabanova, 2005, p. 9). Всяка личност, която встъпва в брачни взаимоотношения, има система от свои потребности, които са необходимо условие за съвместен живот. Личността се стреми да удовлетвори тези свои потребности в брака, но същевременно цели и удовлетворяване потребностите на другия. В психологическите изследвания на семействата важен акцент се поставя върху изучаването на удовлетворението както от семейството, така и от брака. Повечето специалисти определят това като вътрешна субективна оценка, отношението на съпрузите към собствения им брак (Andreeva, 2004). Основната идея на теориите за семейните системи се основава на стабилността на семействата, базирана на способността членовете на семейството да се адаптират и реагират помежду си (Zabriskie & McCormick, 2003). В отношенията между партньорите в двойка базисна роля играе степента на удовлетвореност един от друг. Следните фактори влияят по-значимо на степента на удовлетвореност от партньора:

- приемане на справедливо разпределение на властта между партньорите,
- подкрепа при стресови ситуации в живота от страна на партньора;
- разбиранията за живота от партньорите;
- очакванията на партньорите по между си.

В общ аспект удовлетвореността като термин се разглежда като сложно, динамично психично образувание, основано на интеграцията на когнитивните и емоционално-волевите процеси, характеризиращо се със субективно емоционално-оценъчно отношение, притежаващо мотивираща сила, която насърчава действията на личността (Shamionov, 2008, p. 296). От призмата на семейството Olson (2004) определя удовлетвореността от семейството като степента, в която членовете на семейството се чувстват щастливи и задоволени помежду си.

Широк поглед върху удовлетвореността от брака и семейството имат и Argyle и Henderson (1989, pp. 177-179). На първо място те твърдят, че хората, които имат семейство са по-здрави (физически и психически) и по-щастливи, в сравнение с несклучилите брак, разведените и вдовците. Също така

според тях е налична взаимовръзка между цялостното чувство на щастие и щастието с брачния партньор.

Теоретична рамка на скалата за измерване на удовлетвореността от семейството

Удовлетвореността от семейството често се измерва в психологията чрез обобщени твърдения основани на сравнението на личния опит с някакъв идеал (Olson, Portner, & Lavee, 1985; Olson & Wilson, 1982). Според авторите на методиката „Скала за Удовлетвореност от семейството с прилагателни“ Barraca, Yarto, и Olea (2000), когато се изгражда инструмент за измерване на удовлетвореността от семейството, по-добре би било, да се има предвид набор от различни чувства, преживявани в собственото семейство. Авторите акцентират върху това, че всеки член на семейството би могъл да има различна удовлетвореност, тоест това не е характеристика, принадлежаща на семейството като цяло, а се отнася конкретно до личното преживяване на всеки член. Спрямо тази концептуална рамка на Barraca, Yarto, и Olea, емоционалните преживявания, които са в основата на удовлетвореността от семейството, се събуждат чрез вербалните и/или физическите взаимоотношения, които се случват в съвместния живот. Тази гледна точка към удовлетвореността от семейството се открива и при други автори - Bradburn (1969), Diener, Sandvick, и Pavot (1991). Според този теоретичен модел, индивидът с висока удовлетвореност от семейството преживява повече позитивни (подкрепящи) взаимоотношения и по-малко негативни (наказателни) контакти. Използвайки начина, по който индивидите се чувстват в определен момент (техния емоционален отговор), като индикатор за това дали техните контакти са удовлетворяващи ги или не, е подход който е прилаган и от други автори (Blechman, 1990; Schwarz & Strack, 1991). Ако приемем, че настроението на индивида (емоционалният му отговор към средата) отразява голям набор от преживявания, свързани с взаимоотношенията с другите членове на семейството, можем теоретично да предположим доколко този индивид е удовлетворен от семейството си. Като е важно да се подчертае убеждението на авторите на методиката, че при нея удовлетвореността от семейството не е резултат от специфични характеристики като съгласуваност, вярност, приемане и т.н., а по-скоро е резултат от гледната точка и цялостното усещане на индивида по отношение на всички събития и контакти с членовете на семейството. Когато индивидът преживява взаимоотношенията като награждаващи го, той е склонен да бъде удовлетворен, но когато са санкциониращи, е склонен да преживява контактите като неудовлетворителни.

Първоначално методиката на Barraca, Yarto, и Olea „Family Satisfaction by Adjectives Scale (F.S.A.S.)“ представлява набор от 52 противоположни прилагателни двойки, които са свързани с оценяване на емоциите в семеен контекст. Авторите избират този вариант за конструиране на методиката тъй като е по-щадящ, не провокира силни емоционални реакции по време на попълването, което авторите изтъкват като много важно, когато се измерват специфични аспекти, които са много лични, както е семейството. Други автори споделят, че когато изследваните лица отговарят на двойки противоположни прилагателни, генерираният отговор е по-често свързан с въпросите, които се включват в разбирането им за удовлетвореността, отколкото с тези, които се съдържат в разбирането им за щастие (Campbell, Converse, & Rodgers, 1976). Друго предимство на скалата е, че начина на отговарянето чрез прилагателни е по-бърз и лесен за четене и разбиране.

Скалите с прилагателни обикновено се предшества от дума или изречение, които задават контекста на това, което ще се изследва. В този случай скалата е предшествана от „Когато съм въкъщи с моето

семейство, предимно се чувствам ....". Barraca, Yarto, и Olea (2000) целенасчено използват конкретизирането „вкъщи“ като по този начин дават възможност на изследваните да се асоциират с набор от естествени ситуации, реални за семействата. Изследваните лица имат възможност да избират между три отговора, за да оценят твърдението - „Съвсем“, „Доста“ и „До известна степен“. Първоначалните 52 двойки прилагателни след направеното първо изследване (участвали са 290 човека) са редуцирани на 27 двойки противоположни прилагателни. Финалният вариант на скалата е с α на Кронбах 0,976 ($M = 123,05$, $SD = 24,59$). Направеният от авторите четири седмици след първоначалното тестиране тест-ретест, показва корелация $r = 0,758$, $p < 0,001$. Използваните статистически процедури потвърждават наличието само на един фактор, въпреки множеството прилагателни, който обяснява 62,3% от различията.

Barraca, Yarto, и Olea (2000) докладват и добри показатели за конвергентна валидност, като сравняват данните получени при тях с такива получени от две други методики със сходна теоретична рамка. Избраните от тях инструменти са Family Satisfaction Scale (Carver & Jones, 1992) и Family Satisfaction (Olson & Wilson, 1982). Най-силна връзка откриват с Family Satisfaction Scale $r_{xy} = 0,787$ и с Family Satisfaction е по-слаба $r_{xy} = 0,646$.

Метод и процедура на изследване

Организация и провеждане на изследването

Беше направен превод и обратен превод на методиката. Тя е част от батерия тестове, изследващи удовлетвореността от брака и семейството. Посредством анкетъори методиката беше връчвана лично на всяко изследвано лице, което имаше възможността да избира да попълни методиката на място или вкъщи, а след това да предаде попълнения екземпляр на анкетъора. Изследваните лица са избирани на случаен принцип основно сред служители на различни държавни служби и институции и имат различен възрастов, образователен, професионален и социален статус. Важно е да се отбележи, че контекста, в който беше представена методиката е като част от по-голямо изследване, свързано с брачните взаимоотношения, поради което смятаме, че в зависимост от конкретните изследователски или диагностични цели може да бъде използвана за измерване на удовлетвореността от семейството, а също и удовлетвореността от партньорството. Важен факт, който е необходимо да подчертаем, че в България, както и в световен мащаб, партньорските двойки, които са в кохабитация, са значително количество и понякога термин като „семейство“ носи конотацията с „брак“, което възпрепятства изследваните лица да участват в подобно изследване. Така, макар и със съзнанието, че оригиналното заглавие на методиката е „Скала за изследване на семейството чрез прилагателни“ буквално преведено, си позволихме да разширим въвеждащия в контекста въпрос и вместо оригиналното „Когато съм вкъщи с моето семейство, аз предимно се чувствам...“ въведохме „Когато съм в къщи, с моя партньор, аз предимно се чувствам...“. Приемаме критиката, че семейство не е равнозначно на партньор, но началните разговори с изследваните лица ни убедиха, че за целите на това изследване по-конкретно зададеният въпрос, позволява на изследваните лица да сътрудничат, без да се събуждат съпротивите им и това да се отнася към актуалното им преживяване в семейството. По време на изследването се постаряхме да следваме етиката на създателите на методиката и да се отнасяме с уважение към тази

доста лична част от живота на хората, като същевременно да зачетем и статута, в чиито граници съществува семейството им.

Цел и хипотеза на изследването

Основната цел, която си поставихме, е адаптиране за български условия на един доста успешен модел за измерване на удовлетвореността от семейството, който се отличава с лекота при четене и разбиране на съдържанието, както от страна на изследваните, така и за изследователите. Методиката е лесна за обработка на резултатите и според авторите ѝ Barraca, Yarto, и Olea (2000), позволява да се прилага както в изследователски план за целите на научни изследвания, така и в по-конкретен терапевтичен контекст като диагностичен инструмент, подпомагащ изработването на конкретен терапевтичен модел в семейното консултиране.

Авторите на методиката не докладват връзка между удовлетвореността от семейството и фактори като например наличие на деца в семейството или брой години съвместен живот, които разглеждани от позицията на класическата фамилна терапия, оформят периодите, през които преминава развитието на партньорските взаимоотношения. С цел установяване на изследователските характеристики и потвърждаване на валидността на методиката за българска среда, предприехме необходимите статистически процедури (Дисперсионен анализ, χ^2 -анализ, Т-тест) и проверихме няколко работни предположения, които оформени в хипотези изглеждат по следния начин:

H_0 – Социално-демографските фактори (възраст, пол, образование, местоживееене, семейно положение, наличие/отсъствие на деца, както и годините съвместен живот) не оказват значимо влияние върху удовлетвореността от семейството.

H_1 – Социално-демографските фактори (възраст, пол, образование, местоживееене, семейно положение, наличие/отсъствие на деца, както и годините съвместен живот) оказват значимо влияние върху удовлетвореността от семейството.

Изследвани лица

Изследвани бяха 287 лица на възраст от 21 до 60 години, разпределени в пет възрастови групи $M = 36,13$, $SD = 9,25$, от тях 66,5% (191 ИЛ) жени и 33,5% (96 ИЛ) мъже. Като от всички изследвани лица 21% (60 ИЛ) са със средно образование, 26% (75 ИЛ) са с висше образование, степен – бакалавър; 49,8% (143 ИЛ) са с висше образование, степен – магистър и 3,2% (9 ИЛ) са с висше образование, степен – доктор. По-голяма част от хората, участвали в изследването (276 ИЛ, 96,2%) споделят, че живеят в град, а по-малка част от тях (11 ИЛ, 3,8%) живеят на село. Изследваните лица са разделени в две групи и относно семейното им положение: 32% (92 ИЛ) са в кохабитация, а 68% (195 ИЛ) имат сключен граждански брак. Изследваните лица, които са заедно партньори в границите на семейството си, без значение с брак или без брак, на база години съвместен живот, са разпределени в седем групи както следва:

1. група са хората, които са заедно от 5 години – 32,8% (94 ИЛ);
2. група са хората, които са заедно от 6 до 10 години – 25,4% (73 ИЛ);
3. група са хората, които са заедно от 11 до 15 години – 14% (40 ИЛ);

4. група са хората, които са заедно от 16 до 20 години – 9,4% (27 ИЛ);
5. група са хората, които са заедно от 21 до 25 години – 7,3% (21 ИЛ);
6. група са хората, които са заедно от 26 до 30 години – 6,6% (19 ИЛ);
7. група са хората, които са заедно над 35 години – 4,5% (13 ИЛ).

За доказване на хипотезите като мярка, отчитаща ефекта на силата на влияние между две променливи, сме използвали индекса Ета на квадрат „ η^2 ” (Eta squared). Като границите на ефекта на влиянието по Коен (Cohen, 1988) са както следва:

0,01 = малък ефект

0,06 = среден ефект

над 0,14 = голям ефект.

Психометрични показатели на методиката

Факторен анализ за потвърждаване на структурата на скалата

Bartlett's Test $\chi^2(351) = 7875,648$, $p < 0,001$ и КМО = 0,962 демонстрират много добър резултат за факторен анализ. Направеният факторен анализ за потвърждаване на оригиналната структура на теста разграничи един фактор, което потвърждава оригиналната структура на методиката. Като 64,22% от дисперсията на изходните променливи се обяснява от този един фактор. Факторните тегла на айтемите са високи от 0,650 до 0,881 (Stoyanova, 2007, р. 204), както е видно от таблица 1 по-долу. Всички тези показатели свидетелстват за добра конструктор валидност на скалата, основана на ясна теоретична рамка.

Таблица 1

Факторни тегла на айтемите от българска адаптация на методиката F.S.A.S.

Матрица на компонентите ^a			
Номер на твърдението	Факторни тегла	Номер на твърдението	Факторни тегла
14	0,881	1	0,805
16	0,860	26	0,792
25	0,859	13	0,790
21	0,848	4	0,786
12	0,844	19	0,782
27	0,839	7	0,780
8	0,836	18	0,778
10	0,831	20	0,777
15	0,830	6	0,773
9	0,830	17	0,734
11	0,828	2	0,700
22	0,827	23	0,700
24	0,821	3	0,650
5	0,809		

Забележка. Използван метод за анализ: Метод на главните компоненти.

а. 1 компонент е извлечен.

Въпреки че скалата се състои от 27 двойки противоположни прилагателни, оценяващи удовлетвореността от семейството, скалата е еднодименционална, което се потвърждава от факторната ѝ структура и високите позитивни корелации между айтемите.

Надеждност

За анализа на вътрешната консистентност на методиката сме използвали данните от еднократното тестване и чрез корелационен анализ между айтемите (Inter-Item Correlation Matrix) получихме резултати, които показват положителни корелации между всички айтеми, като отсъстват негативни такива помежду им, а стойностите са от $r = 0,417$ до $r = 0,828$ при $p < 0,001$. От Item-total Statistics на фактора става ясно, че няма айтеми, които ако бъдат премахнати да повишат α на Кронбах. Тези данни потвърждават хомогенността на методиката (Stoyanova, 2007). За добра надеждност на скалата за удовлетвореност от брака, разбираме и от коефициента Алфа на Кронбах, който в случаят показва едно доста високо число α на Кронбах = 0,978 ($M = 132,61$, $SD = 23,79$).

Администрация и точкуване

Всяка една от двойките прилагателни се оценява от изследваното лице, като се поставя знак „X” в съответната ѝ степен на проявление. Скалата съдържа прави и обърнати айтеми, при първите (No. 2, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 25, 27) точкуването става от 1 до 6, а при обърнатите (No. 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 17, 20, 22, 23, 24, 29) от 6 до 1. След това се сумират получените точки от всяка двойка прилагателни и се съпоставят с нормите, които са получени на база средните стойности и стандартното отклонение от настоящото изследване за българската извадка по формулата $X \pm s$, за ниски се приемат стойности под 109; средна степен на удовлетвореност от семейството е в границите на 110-156 точки и висока степен на удовлетвореност от семейството са над 157 точки (виж Appendix).

Ограничения на изследването

Ограниченията на изследването са свързани с невъзможността за контролиране на начина на попълване на тестовете от страна на изследваните лица, както и липсваща скала за социална желателност. Друго ограничение е липсата на данни от българска извадка, докладващи резултати от подобно изследване и позволяващи сравнение с други методики, измерващи тази характеристика.

Резултати

След предприетите статистически процедури за откриване на групови и вътре-групови различия по отношение на изследваните социално-демографски фактори и удовлетвореността от семейството, установихме следното:

Не се откриват статистически значими различия в преживяването на удовлетвореност от семейството по пол $t(285) = 0,736$, $p = 0,462$. При мъжете средната стойност е много близка до тази при жените, което практически представя малка дистанция между тях – при мъжете $M = 131,20$, $SD = 24,16$ и при жените $M = 133,39$, $SD = 23,59$.

Липсват данни за значимост и при различните възрастови групи $F(3, 283) = 1,177$, $p = 0,319$ по отношение на удовлетвореността от семейството.

Няма статистически значими различия в преживяваната удовлетвореност от семейството и спрямо факторите образование със стойности на $F(3, 283) = 0,740$, $p = 0,529$ и местоживеене (град $M = 132,75$, $SD = 23,73$ и село $M = 130,27$, $SD = 25,65$), $t(285) = 0,338$, $p = 0,735$.

Не съществуват статистически значими различия между хората, живеещи в кохабитация ($M = 135,50$, $SD = 23,83$) и тези, които имат сключен граждански брак ($M = 131,31$, $SD = 23,67$) по отношение на удовлетвореността от семейството или $t(285) = 1,395$, $p = 0,164$.

Наличието или липсата на деца в семейството също не е фактор, който да показва различия в преживяването на удовлетвореност от семейството. 79% (227 ИЛ) от изследваните имат деца, а 21% (60 ИЛ) нямат деца и статистиката показва, че при стойности на $t(285) = 0,102$, $p = 0,919$, за тази извадка децата в семейството не повлияват нито позитивно, нито негативно преживяваната удовлетвореност.

Прекараните години заедно, обаче показват, че съществуват значими различия между отделните групи - $\chi^2(71, N = 287) = 213,52$, $p < 0,001$, тоест времето преживяно с партньора би могло да бъде фактор влияещ на удовлетвореността от семейството. При по-задълбочен анализ обаче на вътре-груповите различия, установихме, че единственото статистически значимо различие в преживяването на удовлетвореност съществува само между първата група, където партньорите са заедно от-до 5 години, и петата група, където партньорите са заедно от 21 до 25 години. Въпреки този статистически факт, не намираме за достатъчно убедителни тези доказателства, затова продължихме да изследваме с други статистически процедури, така че да придобием по-пълнен поглед върху връзката между социално-демографските фактори и удовлетвореността от семейството.

От [таблица 2](#), чрез коефициента на ефекта на влиянието η^2 се вижда, че никой от социално демографските фактори, не оказва значимо влияние върху преживяването на удовлетвореност от семейството.

Таблица 2

Влияние на социално-демографските фактори върху удовлетвореността от семейството, F-критерий на Фишър, степени на свобода, ниво на значимост и Eta на квадрат

Социално-демографски фактори	F	df	p	η^2
Възраст	1,177	3, 283	0,319	0,012
Пол	0,541	1, 285	0,462	0,002
Местоживеене	0,115	1, 285	0,735	0,000
Образование	0,740	3, 283	0,529	0,008
Семейно положение	1,947	1, 285	0,164	0,007
Години заедно	0,831	6, 280	0,547	0,017
Наличие на деца	0,010	1, 285	0,919	0,000

Заклучение

Резултатите от направеното изследване показват недвусмислено, че никой от изследваните тук социално-демографски фактори не влияе върху удовлетвореността от семейството. Това потвърждава H_0 където имахме предположението, че няма значимо влияние от страна на социално-демографските

фактори върху удовлетвореността от семейството. Също така тези резултати затвърждават теоретичната рамка на авторите апробирали скалата, тоест удовлетвореността от семейството е субективен фактор, който е емоционален отговор на интеракциите в семейството. В този аспект приемаме, че валидността на българската адаптация на скалата е голяма, тъй като потвърждаваме данните получени от авторите на методиката. Също така смятаме, че ефикасността на методиката да измерва онова, за което е създадена, се потвърждава и от факта, че се преодоляват такива различия като наличие или отсъствие на дете в семейството и брой години съвместен живот, които в класическата фамилна терапия са определящи по отношение на преживяваните кризисни периоди, тяхното преодоляване и удовлетвореността от взаимоотношенията в семейството.

Финансиране

Авторите не са получили финансиране, което да докладват.

Конфликт на интереси

Авторите декларират, че не съществува конфликт на интереси.

Благодарности

Авторите не са получили помощ/подкрепа, която да докладват.

Литература

- Andreeva, T. V. (2004). *Semejnaya psihologiya* [Family psychology]. Saint-Petersburg, Russia: Rech.
- Argyle, M., & Henderson, M. (1989). *Anatomiya na choveshkite otnosheniya* [Anatomy of human relationships]. Sofia, Bulgaria: Nauka i izkustvo.
- Barraca, J., Yarto, L. L., & Olea, J. (2000). Psychometric properties of a new family life satisfaction scale. *European Journal of Psychological Assessment*, 16(2), 98-106. doi:10.1027//1015-5759.16.2.98
- Blechman, E. A. (1990). A new look at emotions and the family: A model of effective family communication. In E. A. Blechman (Ed.), *Emotions and the family: For better or for worse* (pp. 201-224). Hillsdale, NJ, USA: Erlbaum.
- Bradburn, N. M. (1969). *The structure of psychological well being*. Chicago, IL, USA: Aldine.
- Campbell, A., Converse, P. E., & Rodgers, W. L. (1976). *The quality of American life: Perceptions, assessments and satisfactions*. New York, NY, USA: Russell Sage Foundation.
- Carver, M. D., & Jones, W. H. (1992). The Family Satisfaction Scale. *Social Behavior and Personality*, 20, 71-84. doi:10.2224/sbp.1992.20.2.71
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates.

- Diener, E., Sandvick, E., & Pavot, W. (1991). Happiness is the frequency, not the intensity, of positive versus negative affect. In F. Strack, M. Argyle, & N. Schwarz (Eds.), *Subjective well being: An interdisciplinary perspective* (pp. 119-139). Oxford, United Kingdom: Pergamon.
- Ginott, H. (1988). *Detsata i nie* [Children and we]. Sofia, Bulgaria: Narodna kultura.
- Ivanov, I. (1998). *Semejna pedagogika* [Family pedagogy]. Shumen, Bulgaria: Aksios.
- Korabanova, O. A. (2005). *Psihologiya semejnih otnowenii i osnovj semejnego konsultirovaniya: Uchebnoe posobie* [Psychology of family relationships and fundamentals of family counselling: A textbook]. Moscow, Russia: Gardariki.
- Olson, D. H. (2004). *Family Satisfaction Scale (FSS)*. Minneapolis, MN, USA: Life Innovations.
- Olson, D. H., Portner, J., & Lavee, Y. (1985). *Family Adaptability and Cohesion Assessment Scales II*. St. Paul, MN, USA: Family Social Science, University of Minnesota.
- Olson, D. H., & Wilson, M. A. (1982). Family Satisfaction Scale. In D. H. Olson, H. I. McCubbin, H. L. Barnes, A. S. Larsen, M. J. Muxen, & M. A. Wilson (Eds.), *Family inventories* (pp. 25-31). St. Paul, MN, USA: Family Social Science, University of Minnesota.
- Peseschkian, N. (1993). *Pozitivna familna terapiya*. Varna, Bulgaria: Color Print.
- Schwarz, N., & Strack, F. (1991). Evaluating one's life: A judgment model of subjective well being. In F. Strack, M. Argyle, & N. Schwarz (Eds.), *Subjective well being: An interdisciplinary perspective* (pp. 27-47). Oxford, United Kingdom: Pergamon.
- Shamionov, R. M. (2008). *Subektivnoe blagopoluchie lichnosti: Psihologicheskaya kartina i faktorii* [Subjective well-being of personality: Psychological image and factors]. Saratov, Russia: Saratov University Press.
- Stoyanova, S. (2007). *Osnovi na psihologicheskite izsledvaniya – adaptatsiya na test* [Fundamentals of psychological measurements – test adaptation]. Blagoevgrad, Bulgaria: Universitetsko izdatelstvo „Neofit Risliki”.
- Szczepański, J. (1969). *Elementarnii ponyatia sotsiologii* [Elementary terms of sociology]. Moscow, Russia: Progress.
- Zabriskie, R. B., & McCormick, B. P. (2003). Parents and child perspectives of family leisure involvement and satisfaction with family life. *Journal of Leisure Research*, 35(2), 163-189. doi:10.1080/00222216.2003.11949989

Appendix

Пред Вас е таблица с двойки прилагателни, които обозначават различни състояния. Изберете едно от двойката прилагателни и отбележете с кръстче (X) в кутийката, която считате, че е най-близо до вашето състояние, използвайки съответната скала. Отговоряйте за всяка една двойка прилагателни.

Когато съм в къщи, с моето семейство (или с моя партньор), аз предимно се чувствам:									
№	Прилагателни	Напълно	Доста	До известна степен	До известна степен	Доста	Напълно	Прилагателни	№
1	Щастлив							Нещастен	1
2	Самотен							Придружен	2
3	Бодър							Окаян	3
4	Утешен							Неутешен	4
5	Разбран							Неразбран	5
6	Спокоен							Тревожен	6
7	Незадоволен							Задоволен	7
8	Несигурен							Сигурен	8
9	Доволен							Недоволен	9
10	Удовлетворен							Неудовлетворен	10
11	Потиснат							Лек	11
12	Обезсърчен							Насърчен	12
13	Критикуван							Подкрепен	13
14	Некомфортно							Комфортно	14
15	Тормозен							Облекчен	15
16	Неуважаван							Уважаван	16
17	Отпуснат							Напрегнат	17
18	Отхвърлен							Интегриран	18
19	Смутен							Ведър	19
20	Спокоен							Нервен	20
21	Нападнат							Защитен	21
22	Радостен							Тъжен	22
23	Освободен							Натоварен	23
24	Оценен							Неоценен	24
25	Дистанциран							Близък	25
26	Стимулиран							Ограничаван	26
27	Зле							Добре	27

About the Authors

Natasha Virmozelova Angelova, Ph.D., is an assistant professor at the Department of Psychology at SWU "Neofit Rilski". Her interests are in the areas of Cognitive Psychology, Psychotherapy and Counselling, Differential Psychology and Psychology of Personality. From 2003 to 2007, she worked at the Psychology Laboratory at the Institute of Psychology of the Ministry of the Interior. At present, she works also as consultant in the field of family system psychotherapy and as a hypnotherapist certified by the Bulgarian Association of Hypnosis and Hypnotherapy and the European Society of Hypnosis in Psychotherapy and Medicine.

Emelina Zaimova-Tsaneva is a PhD student in PhD-program "Work Psychology and Professional Psychodiagnostics" at the Department of Psychology at SWU "Neofit Rilski". Her interests are in the field of work and organizational psychology and psychology of family relations. She is a consultant in positive psychotherapy with years of experience working with children and families. E-Mail: emelina_z@swu.bg